

Chambre des Représentants

SESSION 1954-1955.

10 FÉVRIER 1955.

PROPOSITION DE LOI

modifiant les effets de la case de tête en matière
d'élections législatives et provinciales.

DEVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

A diverses reprises des parlementaires ont proposé de modifier la réglementation relative à la case de tête en matière d'élections législatives et provinciales.

On se souviendra notamment qu'une proposition de loi de l'honorable M. Lahaye visait à rien moins que la suppression pure et simple de la case de tête. Dans le rapport qu'il nous fut donné d'établir à ce sujet (n° 314 — 1952-53), nous avons, d'une part, résumé les précédentes propositions; nous y avons d'autre part, indiqué les raisons qui, selon nous, militent, non point contre le principe à la base de la proposition de M. Lahaye, mais contre le procédé technique de la suppression de la case de tête.

Il faut, en effet, laisser aux électeurs, certainement fort nombreux, qui ne suivent pas la politique d'assez près pour choisir, en connaissance de cause, un candidat déterminé, la possibilité de voter « en tête de liste », c'est-à-dire pour une idée, pour un programme.

Entretemps, d'autres propositions ont été déposées.

Le système que nous préconisons maintient la case de tête. Nous en avons fait l'objet d'une proposition de loi, devenue caduque par suite de la dissolution du Parlement.

Nous la déposons à nouveau.

Avant d'analyser notre proposition, rappelons brièvement quels sont, sous le régime actuel, les droits respectifs des partis et des électeurs.

Droits des partis :

- 1) Ils agrèent les candidats.
- 2) Ils classent ces candidats, généralement par l'organisation d'un poll; ils déposent la liste, ainsi établie, par le moyen d'un acte de présentation.
- 3) Ladite liste est imprimée sur le bulletin de vote dans l'ordre de présentation.

Kamer der Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1954-1955.

10 FEBRUARI 1955.

WETSVOORSTEL

tot wijziging van de invloed van het hoofdvakje
in zake wetgevende en provinciale verkiezingen.

TOELICHTING

MEVROUWEN, MIJNE HEREN,

Herhaaldelijk hebben parlamentsleden voorgesteld de reglementering betreffende het hoofdvakje inzake wetgevende en provinciale verkiezingen te wijzigen.

Men zal zich trouwens herinneren, dat o.m. bij een wetsvoorstel van de heer Lahaye niets minder werd beoogd dan de eenvoudige afschaffing van het hoofdvakje. In het verslag, dat wij de eer hadden dienaangaande uit te brengen (Stuk n° 314 — 1952-1953), hebben wij aan de ene kant, de vroegere voorstellen samengevat, en aan de andere kant de argumenten vermeld, die onzes inziens kunnen worden aangevoerd, niet zozeer tegen het beginsel, dat aan het voorstel van de heer Lahaye ten grondslag ligt, dan wel tegen het technisch procédé van de afschaffing van het hoofdvakje.

Aan de gewis zeer talrijke kiezers, die de politiek niet van zo nabij volgen dat zij met kennis van zaken voor een bepaalde kandidaat kunnen stemmen, moet inderdaad de mogelijkheid worden gelaten hun stem uit te brengen « bovenaan de lijst », d.w.z. op een bepaalde idee, voor een bepaald programma.

Intussen werden andere voorstellen ingediend.

In het door ons aanbevolen stelsel wordt het hoofdvakje gehandhaafd. Wij hadden het vastgelegd in een wetsvoorstel dat wegens de ontbinding van het Parlement vervallen is.

Wij dienen het opnieuw in.

Alvorens het voorstel nader te ontleden, vermelden wij in het kort de respectieve rechten van de partijen en van de kiezers in het huidige stelsel.

Rechten van de partijen :

- 1) Zij nemen de kandidaten aan.
- 2) Zij rangschikken deze kandidaten, over het algemeen door het inrichten van een « poll »; zij dienen de aldus vastgestelde lijst in door middel van een voordrachtsakte.
- 3) Die lijst wordt op de stembiljetten gedrukt met inachtneming van de volgorde van de voordracht.

Droits de l'électeur :

Voter soit en tête de liste, soit par préférence à côté du nom d'un candidat.

La première manière, en vertu d'une présomption légale, est censée marquer l'accord de l'électeur avec l'ordre de présentation.

La seconde manière devrait normalement avoir pour résultat, si de nombreux suffrages se portent sur le même ou les mêmes noms, de ne pas faire coïncider l'ordre d'élection avec l'ordre de présentation.

Or il n'en est pas ainsi. Il est au contraire courant que des candidats ayant obtenu plusieurs milliers de voix de préférence, n'en sont pas pour autant élus.

Le système en vigueur est nettement — et, à notre avis, injustement — favorable à la case de tête. Ce qui revient à dire qu'il consacre la possibilité pour les partis de faire élire leurs candidats d'une manière quasi-certaine dans l'ordre de présentation; et que dans la même mesure, c'est-à-dire presque toujours, il bat en brèche le droit de l'électeur de faire élire les candidats à qui le corps électoral aura témoigné le plus d'attachement.

Nous proposons de remédier à cette injustice. Comment ? Nullement, on le verra, en retirant aux partis les prérogatives qui sont les leurs. Mais en apportant un assouplissement indispensable aux effets de la case de tête.

Nous laissons aux partis la triple prérogative d'agrèer leurs candidats, de les classer, dans l'acte de présentation, suivant l'ordre déterminé par eux et d'obtenir ainsi que les candidats soient présentés dans le même ordre, à l'électeur, sur le bulletin de vote.

On remarquera que nous ne retenons donc pas les systèmes consistant à présenter les candidats dans l'ordre alphabétique ou d'après un tirage au sort.

A l'électeur nous laissons le choix entre le vote en case de tête ou par préférence pour un candidat.

La modification que nous proposons affecte uniquement le rôle de la case de tête, lors du dépouillement. Quel est ce rôle actuellement ?

Il est double :

1) les votes qu'elle contient s'additionnent à tous les votes de préférence des candidats et forment avec ceux-ci le chiffre électoral de la liste, déterminant ainsi le nombre de sièges à attribuer à la liste;

2) pour l'attribution nominative des sièges obtenus par la liste, chaque candidat puise dans la case de tête, dans l'ordre de présentation. Ainsi, dans la pratique, l'effet de la case de tête est d'assurer presque automatiquement l'élection des candidats exactement dans l'ordre de leur présentation.

Nous proposons de ne conserver à la case de tête que son premier rôle.

Comment s'effectueraient, dans cette hypothèse, l'attribution des sièges et la désignation des élus ?

Après avoir servi, comme dit ci-dessus, à déterminer le chiffre électoral de la liste, les votes de case de tête ne seraient plus pris en considération pour la désignation des élus. Seuls auraient de l'effet les votes de préférence, les candidats étant proclamés élus dans l'ordre d'importance de leurs votes de préférence.

Rechten van de kiezer :

Stemmen bovenaan de lijst of een voorkeurstem, uitbrengen naast de naam van een kandidaat.

De eerste stemwijze, krachtens een wettelijk vermoeden, wordt geacht de instemming van de kiezer te betuigen met de volgorde van voordracht.

De tweede methode zou normaal tot gevolg moeten hebben dat, indien een groot aantal stemmen wordt uitgebracht op dezelfde naam of namen, de volgorde van verkiezing verschilt van de volgorde der voordracht.

Dit is nu niet het geval. Het komt integendeel vaak voor dat kandidaten, die verscheidene duizendtallen voorkeurstemmen hebben bekomen, toch niet verkozen zijn.

Door het thans geldende stelsel wordt onbetwistbaar, — en naar ons oordeel onrechtmatig, — het hoofdvakje begunstigd. Met andere woorden, dit stelsel houdt voor de partijen de mogelijkheid in om hun kandidaten met haast volstrekte zekerheid te doen verkiezen in de volgorde van hun voordracht; in dezelfde mate, zegge haast altijd, verminkt dat het recht van de kiezer om die kandidaten te doen verkiezen, aan wie het kiezerskorps de grootste gehechtheid heeft betuigd.

Wij stellen voor, die onrechtvaardigheid te doen verdwijnen. Hoe ? Geenszins, zoals verder zal blijken, door de partijen te beroven van de haar toekomende prerogatieven, maar door een noodzakelijke tempering van de invloed van het hoofdvakje.

Wij laten de partijen het drievoudige voorrecht behouden hun kandidaten aan te nemen, ze in de voordrachtsakte te rangschikken in de door hen bepaalde volgorde en aldus te bekomen, dat de kandidaten op het stembiljet in dezelfde volgorde aan de kiezer worden voorgesteld.

Men zal opmerken dat wij dus de stelsels verwerpen, volgens welke de kandidaten worden voorgedragen in alfabetische of bij loting vastgestelde volgorde.

Wij laten de kiezer de zorg over bovenaan de lijst te stemmen of een voorkeurstem uit te brengen op een kandidaat.

De door ons voorgestelde wijziging slaat alleen op de rol van het hoofdvakje bij de stemopneming.

Welke is thans die rol ?

Hij is tweevoudig :

1) De in het hoofdvakje uitgebrachte stemmen worden toegevoegd aan al de voorkeurstemmen van de kandidaten, en maken met deze samen het kiescijfer van de lijst uit, waardoor het aantal aan de lijst toe te kennen zetels wordt bepaald.

2) Voor de nominatieve toekenning van de door de lijst behaalde zetels, komen de in het hoofdvakje uitgebrachte stemmen ten goede aan iedere kandidaat, in de volgorde van hun voordracht. Het gevolg van het hoofdvakje is aldus, in de praktijk, dat de kandidaten haast automatisch worden verkozen, precies in de volgorde van hun voordracht.

Wij stellen voor alleen de eerste rol van het hoofdvakje te behouden.

Hoe zou, in dit geval, de toekenning van de zetels en de aanwijzing van de verkozenen geschieden ?

Nadat ze, zoals hoger gezegd, zouden gediend hebben om het aantal op de lijst uitgebrachte stemmen vast te stellen, zouden de stemmen in het hoofdvakje niet meer in aanmerking worden genomen om de verkozenen aan te duiden. Alleen de voorkeurstemmen zouden uitwerking hebben, want de kandidaten zouden voor verkozen verklaard worden volgens het aantal op hun naam uitgebrachte voorkeurstemmen.

Toutefois, l'ordre de présentation des candidats prévaut dans deux cas : celui où des candidats auraient obtenu le même nombre de votes; et celui — fort théorique, mais à envisager pour être complet — où il n'y aurait plus de candidat ayant obtenu ne fût-ce qu'une voix de préférence, alors qu'il y aurait encore un ou plusieurs sièges à attribuer.

Nous nous permettons de penser que cette proposition constitue un compromis tout-à-fait acceptable entre deux droits qui nous paraissent également respectables : celui des partis, composés de citoyens qui s'intéressent particulièrement à la politique et qui, de ce fait, ont la capacité nécessaire pour indiquer au corps électoral quels sont les candidats qu'ils considèrent comme les plus aptes à défendre le programme de leur parti; celui de l'électeur qui, tout en subissant nécessairement l'influence de la liste-type que son parti lui présente, (ce qui aura souvent pour effet de lui faire choisir son élu parmi les premiers candidats), garde toutefois la possibilité réelle — et non illusoire, comme actuellement — de faire élire un candidat déterminé, de préférence à d'autres, quelle que soit la place occupée par ce candidat sur la liste.

La politique étant l'art du possible et la démocratie bien comprise postulant le respect et l'harmonisation des droits de chacun, nous espérons, par la présente proposition, apporter une utile contribution à l'amélioration de notre système électoral.

André SAINT-REMY.

PROPOSITION DE LOI

Article premier.

Aux élections législatives et provinciales, le total des votes en case de tête de chaque liste n'est pris en considération que pour constituer, avec le total des votes nominatifs de la même liste, le chiffre électoral de celle-ci. Les votes de case de tête n'entrent pas en ligne de compte pour l'attribution des sièges aux candidats.

Art. 2.

Les sièges obtenus par une liste sont attribués aux candidats dans l'ordre d'importance de leurs votes nominatifs respectifs.

Au cas où plusieurs candidats ont obtenu le même nombre de votes nominatifs, l'ordre de présentation de la liste détermine, entre ces candidats, l'ordre d'élection.

Lorsque le nombre de sièges à attribuer à une liste est supérieur au nombre de candidats ayant obtenu au moins un vote nominatif, l'attribution du ou des sièges restants se fait suivant l'ordre de présentation des candidats.

Art. 3.

Un arrêté royal coordonnera, avec les dispositions ci-dessus, celles du Code électoral et de la loi du 19 octobre 1921 organique des élections provinciales.

De volgorde van voordracht der kandidaten zou echter in twee gevallen voorrang hebben : het geval waarin kandidaten hetzelfde aantal stemmen zouden bekomen hebben en het geval — dat heel theoretisch is doch volledigheidshalve moet in overweging genomen worden — waar geen kandidaat meer zou zijn die al was 't maar één voorkeurstem heeft bekomen, terwijl er nog één of meer zetels zouden te begeben zijn.

Wij menen te mogen denken dat dit voorstel een heel aanvaardbaar compromis uitmaakt tussen twee rechten, die o.i. even eerbiedwaardig zijn : dat van de partijen, samengesteld uit burgers die een bijzondere belangstelling koesteren voor de politiek en die daardoor de vereiste bevoegdheid hebben om aan het kiezerskorps de kandidaten aan te duiden die zij het meest geschikt achten om het programma van hun partij te verdedigen; dat van de kiezer die, alhoewel hij noodzakelijk de invloed ondergaat van de standaard-lijst die zijn partij hem voorlegt (wat vaak tot gevolg heeft dat hij zijn stem uitbrengt op een van de eerste kandidaten), nochtans beschikt over de werkelijke mogelijkheid — en niet over een denkbeeldige mogelijkheid, zoals thans — om een bepaalde kandidaat bij voorkeur boven anderen te doen verkiezen, welke plaats die kandidaat op de lijst ook moge bekleden.

Daar de politiek de kunst is van het mogelijke en daar een wel begrepen democratie eist dat een ieders rechten worden geëerbiedigd en in harmonie gebracht, hopen wij, met dit voorstel, een nuttige bijdrage te leveren tot verbetering van ons kiesstelsel.

WETSVOORSTEL

Eerste artikel.

Bij de wetgevende en provinciale verkiezingen, wordt het totaal van de in het hoofdvakje van iedere lijst uitgebrachte stemmen slechts in aanmerking genomen om, samen met het totaal der naamstemmen van dezelfde lijst, het aantal stemmen er van vast te stellen. De in het hoofdvakje uitgebrachte stemmen komen niet in aanmerking voor de toekenning van de zetels aan de kandidaten.

Art. 2.

De door een lijst behaalde zetels worden aan de kandidaten toegekend in de numerieke volgorde van hun respectieve naamstemmen.

Ingeval één of meer kandidaten hetzelfde aantal naamstemmen hebben bekomen, bepaalt de volgorde van voordracht op de lijst, tussen die kandidaten, de volgorde van verkiezing.

Wanneer het aantal aan een lijst toe te kennen zetels hoger is dan het aantal kandidaten die ten minste één naamstem hebben bekomen, geschiedt de toekenning van de overblijvende zetel of zetels in de volgorde van voordracht der kandidaten.

Art. 3.

Bovenstaande bepalingen zullen, met die van het Kieswetboek en van de wet van 19 October 1921 tot inrichting van de provinciale verkiezingen, bij Koninklijk besluit worden samengeordend.

A. SAINT-REMY,
C. VERBAANDERD,
J. DISCRY,
M. JACQUES.